

Com formar i avaluar per competències per part dels tutors dels seminaris de Grau

Mercè Gimeno, Roser Vendrell, Carme Isanta, Eulàlia Arias
Universitat Ramon Llull

Resum

Es presenta un instrument dissenyat per a ajudar a formar i a avaluar 10 competències genèriques fonamentals en el procés d'ensenyament-aprenentatge del futur graduat en Psicologia. En forma de plantilla s'identifica el nivell de gradació i s'assenyalen els indicadors clau a adquirir en cada curs per cadascuna de les competències. També s'explica com es va contrastar l'esmentada eina amb un grup de professorat i amb un grup d'estudiants, a partir d'entrevistes i qüestionaris respectivament. Els resultats indiquen que l'estructura principal de l'instrument és útil per a la formació i l'avaluació per competències dins el marc de l'Espai Europeu d'Educació Superior.

Paraules clau: *competències genèriques, avaluació, mapa competencial*

Correspondència:

Mercè Gimeno Santos

FPCEE Blanquerna - Universitat Ramon Llull

C/Cister, 34. 08022 Barcelona

mercegimenos@blanquerna.url.edu

Introducció

Un dels nous reptes que s'han generat en l'Ensenyament Superior des de la implementació del nou Marc Europeu d'ensenyament/aprenentatge ha estat l'ajustament dels sistemes d'avaluació a la nova modalitat d'avaluació per competències. Aquest fenomen ha comportat, en molts dels casos, intensificar els nivells de *feedback* en l'adquisició de les competències i ha fet evident que el paper de les tutories entre professor i aprenent pren una gran significació en tot aquest procés. En aquest sistema, l'objectiu és l'estudiant, el qual activa el seu propi procés d'aprenentatge a través de mecanismes com l'esforç, la motivació i l'autoaprenentatge.

Focalitzant el treball en l'assoliment de les competències, s'ha iniciat un procés per a gestionar les competències anomenades genèriques o transversals i, per tant, comunes a molts dels estudis, diferenciant-les de les específiques, aquelles que fan referència a l'adquisició d'habilitats concretes d'una àrea de coneixement determinada. Aquesta diferenciació es manifesta a la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna promovent el desenvolupament integral de l'individu mentre se'l capacita per al món laboral.

Una de les tasques que haurà de desenvolupar el professor dels Graus serà establir una sèrie d'estratègies que facilitin el procés d'adquisició de les competències genèriques i específiques, descrivint quines són les metodologies que promouran l'adquisició d'aquestes competències en els diferents espais d'aprenentatge i la metodologia d'avaluació. L'aprenentatge es percep com un procés actiu, on l'alumnat pren consciència del coneixement adquirit, de la multiplicitat de tasques a executar o de com a base d'evidències promouen l'aprenentatge d'una competència (Villardón, 2006).

Durant els darrers anys, són molts els estudis que han investigat sobre quines han de ser les competències a desenvolupar i, per tant, a avaluar. La majoria de les universitats aposten per un ventall de 5 a 10 competències clau, que han de ser identificadores del currículum de l'estudiant (Villa i Poblete, 2008; Sánchez-Elvira, 2008; Solanes, Núñez i Rodríguez, 2008; Bonsón, 2009; Sáez *et al.* 2009). Totes elles, però, han de resoldre els diferents factors que complementen el procés d'aprenentatge: per una banda hi haurà el saber (referint-nos als coneixements teòrics que s'han de saber de cada disciplina), per una altra, el saber fer (l'exercici pràctic dels coneixements teòrics) i, finalment, el saber ser (component referit, majoritàriament, a competències genèriques, on es troben les habilitats personals, i els diferents valors i actituds que té l'individu en relació al nivell professional en què es desenvolupa (Delors, 1996).

Un cop els diferents centres d'Educació Superior han decidit quines són les competències que desenvoluparan, el que cal fer és dissenyar la metodologia d'implementació i la metodologia d'avaluació. Aquest pro-

cés passarà per la definició clara de cadascuna de les competències que es volen potenciar, la justificació de com s'avaluarà cadascuna d'aquestes i el nivell d'assoliment que s'exigirà. L'avaluació per al desenvolupament d'una competència estarà formada per una sèrie de components que implicaran el desenvolupament d'una activitat, la capacitat de millora, la col·laboració i el procés de reflexió i autoavaluació (Villardón, 2006). Avaluar una competència té dos vessants: el formatiu i el sumatiu. Formatiu en el sentit d'anar incorporant noves estratègies/eines per al futur professional; sumatiu entenent que parlem d'un aprenentatge progressiu i que, per tant, anirem afegint nous elements que garantiran aquesta habilitat o competència. Aquests components/indicadors que han de fonamentar l'avaluació i, per tant, mostrar l'aprenentatge de cadascuna de les competències han de partir, per una banda, del mapa de competències i, per l'altra, del conjunt d'indicadors que formen el que entenem per rúbrica. Entenem per rúbrica la gradació de les competències i llurs indicadors. El mapa de competències amb els corresponents nivells de gradació serveix per a saber en quins moments es desenvolupen, en quins aspectes es fa èmfasi i quines són les mancances o els solapaments en el procés curricular (García i Gairín, 2011). Totes aquestes estratègies fan que la persona competent es conegui a si mateixa, sàpiga quines són les tasques que ha de complir i quines són les seves condicions, regulant així el seu procés de compliment de les funcions i expectatives dipositades en ella (Yániz, 2008).

Un altre dels aspectes que s'han plantejat a l'hora d'incorporar les competències genèriques als plans d'estudis és la forma en què aquestes es treballen. Sánchez-Elvira (2008) indica que hi ha tres possibilitats: les *competències incloses*, que fan referència a les competències cognitives treballades en activitats pròpies de la matèria o assignatura; les *competències integrades*, que es treballen explícitament per a desenvolupar una o diverses competències al mateix temps, i que estan integrades en les activitats d'aprenentatge, com pot ser el treball en equip, i, finalment, les *competències paral·leles*, que es focalitzen en matèries o assignatures que només treballen una competència, cas del domini d'una llengua.

En la nostra Facultat, des dels seus inicis, en el curs acadèmic 1991-1992, l'espai de seminari sempre ha pres un paper rellevant en la formació d'un aprenentatge significatiu i funcional, fruit de la integració de coneixements treballats en altres assignatures del mateix curs. Encara que no es formulés d'una manera explícita el terme *competència*, l'ús d'aquestes, amb el seguiment tutorial i els sistemes d'autoavaluació i coavaluació, ha estat de llarga tradició, en l'espai de seminari, dins la història de la FPCEE.

El procés d'ensenyament/aprenentatge de les competències troba el seu espai idoni en el seminari. Aquest espai permet fer un seguiment pau-

tat de l'evolució de l'estudiant en l'adquisició de les competències. Això és així ja que es tracta d'un grup de pocs estudiants que està gestionat molt de prop per la figura del professor-tutor. Aquesta dinàmica de treball permet, a nivell de competències, treballar el procés d'autoconsciència d'adquisició d'aquestes (Gimeno i Gallego, 2008), com també determinar quins són els mecanismes a seguir per a la millora de cadascuna d'elles. Per altra banda, la figura del professor-tutor pot facilitar aquest intercanvi en el procés, ja que permet l'aproximació i el seguiment més acurat cap a cadascun dels processos que desenvolupa l'estudiant.

És en el seminari on s'ha desenvolupat el Projecte de Millora de Qualitat Docent 2010-2011, l'objectiu del qual ha estat facilitar eines per a desenvolupar el procés d'avaluació de les competències.

Així, doncs, els objectius plantejats des del projecte van ser els següents:

1. Formular quines són les competències clau dels seminaris per a cada curs del Grau, tenint en compte els mòduls que s'imparteixen en cada curs.
2. Identificar quin ha de ser el nivell de gradació de les competències transversals desenvolupades en el seminari, assenyalant uns indicadors clars per a cada un dels cursos de Grau on es troba.
3. Crear un mapa que permeti identificar en quina fase de l'adquisició de la competència es troba l'estudiant i que serveixi de guia, tant per a l'estudiant com per al tutor.

Mètode

D'acord amb els objectius del nostre estudi, s'ha optat per un disseny de tipus descriptiu utilitzant metodologia selectiva. S'han tingut en compte, a l'hora de prendre aquesta decisió, els aspectes següents: l'exigència dels nostres objectius (aprofundir, i al mateix temps prioritzar i ordenar, uns continguts complexos), la contextualització focalitzada únicament en la nostra Facultat i, concretament, en els estudis de Grau de Psicologia i la necessitat de treballar amb una petita mostra del nostre professorat/alumnat. Així, doncs, en aquest estudi s'ha utilitzat una estratègia metodològica que ens ha permès obtenir dos tipus d'informació diferenciada: una de caràcter qualitatiu –s'ha administrat una entrevista a professors-tutors de diferents cursos– i una altra de caràcter quantitatiu a partir d'un qüestionari de format descriptiu i transversal, administrat a alumnat de segon de Grau i de quart de Llicenciatura.

Participants

Hi ha dos tipus de participants: professorat i alumnat de Psicologia. El professorat és tutor de seminari dels diferents cursos de l'estudi de Psicologia (professors-tutors de 1r i 2n de Grau i professors de 3r i 4t de

Llicenciatura); en concret, 2 representats de cada semestre/quadrimestre de cada curs, amb un total de 16 professors-tutors entrevistats. Dins l'alumnat diferenciem dos grups: un correspon a estudiants de segon semestre de Grau de Psicologia (N = 21) i un altre a estudiants de 4t de segon quadrimestre de Llicenciatura (N = 32).

El procés de selecció dels professors-tutors es va basar en els anys d'experiència que tenien impartint classe en l'espai de seminari. Una experiència de 3 anys, aproximadament, es va considerar que seria suficient per a l'objectiu de la tasca plantejada. En el procés de selecció de tutors ens vam trobar amb una dificultat, en aquest curs 2010-2011; resulta que hi ha dos plans docents vigents: per una banda, els estudis de Grau a 1r i 2n curs, amb un format modular, i per altra banda la Llicenciatura a 3r i a 4t, amb el format d'assignatures, una de les quals és el Seminari, que s'imparteix en tots els quadrimestres i cursos. Tenint present que l'essència de l'espai de seminari és molt semblant, es va considerar que era irrellevant el fet que fos un pla d'estudis o un altre; en l'única cosa en què es podia observar diferències era en relació a la verbalització o no del terme *competència* per part del professorat d'una o altra modalitat, ja que, en el cas del Grau, el concepte de *competència* s'esmenta sovint. La selecció dels estudiants es va formalitzar únicament en base al curs acadèmic en què es trobaven.

Instruments

A partir de l'anàlisi de les diferents fonts bibliogràfiques (Sánchez-Elvira, 2008; Villa & Poblete, 2008; Bonsón, 2009) i de l'ideari Blanquerna (Torralba, 1996; Riera, 1998), es van seleccionar 10 competències considerades genèriques i objecte de ser treballades dins l'espai de seminari. Un cop triades, es van definir una per una i es van establir 4 nivells de desenvolupament amb els components indicadors de cada nivell. Es defineixen en la taula següent:

Taula 1. Definició de les competències genèriques seleccionades

Núm.	Competència	Definició
C1	COMUNICACIÓ ORAL	Capacitat per a expressar-se amb claredat, fluïdesa, coherència i persuasió, utilitzant, de forma pertinent, els recursos verbals i no verbals, amb la finalitat de l'intercanvi d'informació que succeeix en tota relació interpersonal.
C2	COMUNICACIÓ ESCRITA	Capacitat per a expressar-se amb claredat, fluïdesa, coherència i rigor, utilitzant, de forma pertinent, els recursos escrits, amb la finalitat de transmetre idees o continguts.
C3	TREBALL EN EQUIP	Capacitat de col·laborar i cooperar amb els altres en un grup que treballa en processos, tasques i objectius compartits.

C4	GESTIÓ DE LA INFORMACIÓ	Habilitat de reconèixer una necessitat d'informació i la capacitat d'identificar, localitzar, avaluar, organitzar, comunicar i utilitzar la informació de forma efectiva, tant per a la resolució de problemes com per a l'aprenentatge al llarg de la vida.
C5	RESOLUCIÓ DE PROBLEMES	Identificar, analitzar i definir els elements significatius que constitueixen un problema per resoldre'l amb criteri i de forma efectiva.
C6	COMPETÈNCIA AUTOREGULACIÓ DE LA TASCA	Determinar eficaçment els objectius, prioritats, mètodes, i controls per a exercir tasques mitjançant l'organització de les activitats, amb els terminis i els mitjans disponibles, distribuint el temps de manera ponderada en funció de les prioritats.
C7	SENTIT ÈTIC	Sentir i obrir, en tot moment, conseqüentment, amb els valors morals i bons costums i professionals, respectant la política de l'organització.
C8	CONSCIÈNCIA DEL PROPI PROCÉS PERSONAL	Capacitat per a identificar les pròpies emocions, discernir els punts forts i febles, desenvolupant un procés d'autoconfiança i autoregulació.
C9	PENSAMENT CRÍTIC	Capacitat d'identificar punts de vista diferents, ser capaç de posicionar-se a partir de l'elaboració d'arguments que els sustenten, oferint una perspectiva o opinió particular sobre un determinat assumpte, fet, situació o informació que es rep.
C10	COMPETÈNCIA INTERPERSONAL	Capacitat per a captar, discernir i respondre adequadament els estats d'ànim, temperaments, motivacions i desigs dels altres.

Es va realitzar un quadre per a cadascuna de les competències, en el qual, en primer lloc, es definia la competència i, a continuació, els diferents nivells d'execució. Per a cada un d'aquests nivells es van cercar uns indicadors que es corresponguessin amb accions específiques de cadascun dels nivells de domini.

L'objectiu d'aquest material era que el disseny pilot de les competències, amb els seus nivells i indicadors corresponents, servís de punt de partida per a realitzar l'entrevista als professors dels diferents cursos que havien impartit classes en l'espai de seminari. En aquest sentit, interessava veure de quina forma s'estava formant els estudiants en competències i si aquesta formació es realitzava de forma gradual durant els 4 cursos. Com que es tractava d'una entrevista semiestructurada, es podien anar anotant aquells suggeriments fets pel professorat quant a l'adequació dels nivells de domini, com també dels seus indicadors.

Exemple de Competència amb la definició, els nivells i indicadors per nivell.

Taula 2: Exemple de Competència amb la definició, els nivells i indicadors per nivell

COMUNICACIÓ ORAL: Capacitat per a expressar-se amb claredat, fluïdesa, coherència i persuasió, utilitzant, de forma pertinent, els recursos verbals i no verbals, amb la finalitat de l'intercanvi d'informació que succeeix en tota relació interpersonal.		
Nivell de domini		indicadors
A	Sap respondre de forma entenedora quan se li demana alguna cosa.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Escolta. 2. Participa quan se li demana que ho faci. 3. Manté el contacte visual. 4. Té dificultats per controlar els nervis en públic. 5. Transmet la informació encara que amb alguna dificultat.
B	Respon al que se li demana i participa, de forma espontània, en les activitats programades.	<ol style="list-style-type: none"> 1. S'ajusta al temps que se li demana. 2. Intervé, de forma espontània, en les sessions de seminari. 3. Controla suficientment el nervis quan se li demana. 4. Transmet la informació sense dificultat.
C	Utilitza recursos verbals adequats en les activitats que es realitzen. Pren la paraula en grup amb facilitat. Parla amb convicció.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Manté una escolta activa. 2. Sap exposar una idea utilitzant un vocabulari adequat. 3. Fa presentacions interessants i <u>convincents</u>. 4. Prepara les seves presentacions d'una manera apropiada. 5. Fa visualitzar les seves idees a través de mitjans de suport i noves tecnologies (TIC).
D	S'expressa amb fluïdesa, té capacitat d'argumentació i persuasió, adaptant el missatge i els mitjans a les característiques de la situació i audiència.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Influeix sobre l'audiència amb certa facilitat, es mostra segur. 2. Il·lustra les seves idees integrant exemples, analogies, metàfores i altres recursos adequadament. 3. Fomenta la participació i pregunta per facilitar el diàleg. 4. Adapta el missatge a l'audiència.

L'entrevista explorava els aspectes següents:

- Indicar quines eren les activitats que es realitzaven en el quadrimestre/semestre en què estaven impartint classe de Seminari.
- Indicar com s'avaluaven aquestes activitats relacionades amb les competències.
- Identificar quins eren els indicadors utilitzats.
- Fer aportacions en referència a les definicions, als nivells de domini o als indicadors.

En concret, al professorat de Grau se li demanava, també, de quina forma comunicava el nivell de competències adquirit, tenint present que, amb la modalitat de Grau, es verbalitza que es treballa per competències, i així, tant el professor com l'estudiant tenen una comunicació fluida respecte a l'abordatge de les competències.

Per altra banda, es va dissenyar un model de qüestionari que facilités una recollida d'informació sobre la percepció que els estudiants tenien en relació al moment en el qual havien desenvolupat cadascuna de les 10 competències. Amb aquest objectiu se'ls va lliurar la llista de competències amb la seva definició i se'ls va demanar que indiquessin

quina competència o quines competències havien treballat en cadascun dels seminaris realitzats i, finalment, el mitjà a través del qual havien pres consciència del desenvolupament de les competències.

Procediment

La recollida de dades del professorat es va portar a terme, tal com s'ha indicat anteriorment, a través d'entrevistes, d'una durada aproximada de 30 minuts. L'equip de professors implicats en aquest MQD les va dur a terme amb el material anteriorment indicat: per una banda, el document on s'expliquen els diferents nivells i indicadors de cada una de les 10 competències i, per l'altra, la pauta de l'entrevista on podíem anar fent les anotacions oportunes. A partir d'aquestes dades es va realitzar una anàlisi fent un estudi de freqüències.

La recollida de dades de l'alumnat es va dur a terme a finals de curs, demanant la participació, de forma voluntària, a un grup d'estudiants de Seminari de finals de 2n curs de Grau i a un grup d'estudiants de finals de 4t curs de Llicenciatura. Un cop es van tenir les dades, es va procedir al buidatge dels qüestionaris, calculant les freqüències obtingudes per cada competència mitjançant el programa estadístic SPSS versió 19.

Resultats

Valoració del professorat en referència al treball per competències

De les entrevistes realitzades als professors-tutors de Seminari, se'n poden extreure diferents dades generals i d'altres de més específiques referides a alguna de les competències.

En general, es poden indicar les següents:

1. Es detecta que hi ha una tendència convergent entre les respostes donades pel professorat i la gradació proposada per l'instrument que s'ha dissenyat.
2. S'observa que els nivells A i B s'assoleixen en totes les competències.
3. No hi ha indicadors sense treballar; així, doncs, totes les propostes que s'han fet són vàlides i es tenen en compte.
4. Les competències que esdevenen més clares en la seva gradació són aquestes: *competència en l'expressió oral*, *competència en l'expressió escrita* i *competència en el treball en equip*.
5. Les dificultats per a arribar a acords i establir la gradació en l'adquisició de la competència es posen de manifest en les competències següents: *gestió de la informació*, *resolució de problemes*, *autoregulació de la tasca*, i *pensament crític*.
6. Es constata que hi ha dificultats més accentuades a l'hora d'establir la gradació en diferents nivells i indicadors en la *competència de sentit*

ètic, consciència del propi procés personal i competència interpersonal.

Concretament observem unes diferències més accentuades entre les dades obtingudes i la proposta del mateix instrument, donant-se un procés no lineal, sinó més aviat simultani en diferents nivells.

Aquests resultats confirmen la validesa de l'instrument, però indiquen, també, els aspectes que cal corregir o millorar. En aquest sentit, s'ha observat, des d'una perspectiva específica, cada una de les competències. D'aquesta anàlisi se'n deriva la necessitat de millorar la gradació d'aquestes competències: la capacitat d'adaptació, la resolució de conflictes, la planificació de tasques d'estudi o de recerca, l'ús de recursos que possibilitin la superació d'estereotips i l'anàlisi en profunditat a fi de poder elaborar coneixement amb fonamentació científica.

Valoració dels estudiants en referència al treball per competències

1. Estudiants de Llicenciatura (N = 32)

Els estudiants que han cursat els 8 seminaris de la Llicenciatura de Psicologia consideren que han treballat les 10 competències seguint una proporció que va variant al llarg dels quatre cursos, com es pot veure en la taula 3.

Taula 3: Percentatge d'estudiants que consideren que han treballat les competències en els seminaris de la Llicenciatura de Psicologia

	c1	c2	c3	c4	c5	c6	c7	c8	c9	c10
seminari 1	87	65	68	40	18	40	28	31	25	15
seminari 2	68	59	56	37	21	37	28	28	21	15
seminari 3	84	75	59	59	37	50	21	40	34	15
seminari 4	81	62	50	50	28	34	34	37	31	21
seminari 5	65	46	59	56	53	46	40	59	53	28
seminari 6	56	37	46	43	50	28	34	43	53	31
seminari 7	65	50	46	46	56	53	59	56	65	46
seminari 8	50	50	34	40	46	37	59	59	59	56

c1- Comunicació oral

c2- Comunicació escrita

c3- Treball en equip

c4- Gestió de la informació

c5- Resolució de problemes

c6- Autoregulació de la tasca

c7- Sentit ètic

c8- Consciència del propi procés personal

c9- Pensament crític

c10- Competència interpersonal

Aquests valors mostren com, al llarg dels vuit seminaris, hi ha una confluència entre les diverses competències. Les competències *comunicació oral, escrita, treball en equip i gestió de la informació* (c1, c2, c3 i c4), malgrat que els estudiants mantenen que les treballen sempre, van cedint espai a les competències *resolució de problemes, sentit ètic, consciència del procés personal, pensament crític i competència interpersonal* (c5, c7, c8, c9 i c10). La competència *autoregulació de la tasca* (c6) mostra una gran variabilitat. Aquests resultats ens fan pensar que hi ha un bon encaix entre el treball per competències que es fa a primer cycle i el que es fa a segon cycle.

2. Estudiants de Grau (N = 21)

Els estudiants que han cursat els 4 seminaris dels 2 primers cursos del Grau en Psicologia consideren que han treballat les 10 competències en diferents proporcions, com es pot veure en la taula 3. Aquests valors ens mostren com les competències *comunicació oral, escrita, treball en equip i gestió de la informació* (c1, c2, c3 i c4) globalment es treballen més que les altres. *La competència interpersonal* (c10) és la que té els valors més baixos i *la consciència del procés personal* (c8) és la que mostra més variabilitat.

Taula 4: Percentatge d'estudiants que consideren que han treballat les competències en els seminaris del primer cycle del Grau en Psicologia

	c1	c2	c3	c4	c5	c6	c7	c8	c9	c10
Seminari 1	80	90	76	28	19	28	28	19	42	19
Seminari 2	80	95	80	61	42	28	47	71	66	28
Seminari 3	80	71	95	42	42	47	52	47	66	23
Seminari 4	100	85	85	47	42	38	42	42	71	28

c1- Comunicació oral

c2- Comunicació escrita

c3- Treball en equip

c4- Gestió de la informació

c5- Resolució de problemes

c6- Autoregulació de la tasca

c7- Sentit ètic

c8- Consciència del propi procés personal

c9- Pensament crític

c10- Competència interpersonal

3. Comparació entre estudiants de Grau i el dels dos primers cursos de Llicenciatura

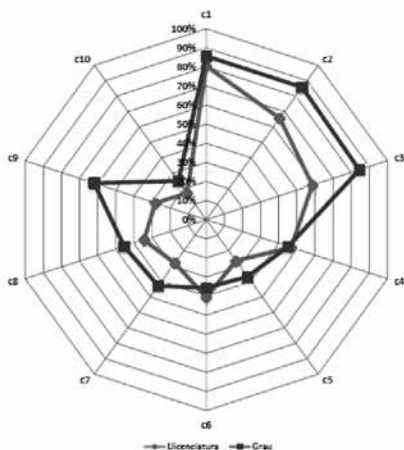
En la comparativa dels dos cursos de Grau (1r i 2n Grau) i Llicenciatura (1r i 2n Llicenciatura) els estudiants de Grau tenen una percepció més explícita del treball formatiu per competències que els estudiants de

Llicenciatura, com es pot veure en la figura 1.

S'observa un mateix patró, tant en Grau com en Llicenciatura, en referència a la intensitat del treball de cadascuna de les competències.

S'evidencia que en els primers cursos hi ha competències que es treballen amb més èmfasi (c1, c2 i c3).

Comparativa de percentatges en relació al nombre de qüestionaris de Llicenciatura amb Grau

- c1- Comunicació oral
- c2- Comunicació escrita
- c3- Treball en equip
- c4- Gestió de la informació
- c5- Resolució de problemes
- c6- Autoregulació de la tasca
- c7- Sentit ètic
- c8- Consciència del propi procés personal
- c9- Pensament crític
- c10- Competència interpersonal

Valoració dels estudiants de Grau i Llicenciatura en relació a la presa de consciència de la seva evolució per competències

L'anàlisi de la valoració feta pels estudiants sobre l'evolució per competències l'hem dut a terme conjuntament (Alumnes de Grau i Llicenciatura) per dos motius: cadascuna de les mostres és molt reduïda i les respostes donades eren molt similars.

Els resultats obtinguts posen de manifest que el mitjà pel qual els estudiants interioritzen més el seu aprenentatge és el *feedback* que el professor fa de les tasques realitzades, seguit de la tutoria i, en tercer lloc, l'observació que fa l'estudiant de la seva pròpia evolució.

Valoració del professorat en referència a les activitats que es porten a terme en el Seminari

Amb la finalitat de desenvolupar les diferents competències, cada professor ha desplegat un seguit d'activitats que faciliten aquest objectiu. L'anàlisi de les dades mostra una certa tendència a emprar activitats similars en un primer i un segon cicle.

Així, en els dos primers cursos, s'utilitzen, majoritàriament, activitats com aquestes: gestió de l'agenda, organització del treball propi o del treball d'equip, lectura de llibres, capítols, premsa, actualitat, visionament de pel·lícules, debats, presentacions, memòria, tutoria i autoavaluació. Aquestes activitats acostumen a tenir, com a producte final, una síntesi escrita o presentació oral sobre els continguts tractats.

En els darrers cursos, en canvi, hi ha més tendència a utilitzar aquestes altres: casos, entrevistes clíniques i de devolució, dinàmiques de grup i *role playing*, informes clínics, treballar amb instruments, diagnòstics, organització de centres i desenvolupament dels projectes de recerca i de pràctiques, seguint amb l'autoavaluació i la coavaluació.

Es fa evident que la tutoria, l'autoavaluació i la coavaluació són els mitjans per a desenvolupar competències com ara aquestes: *l'autoregulació de la tasca, la consciència del propi procés personal i la competència interpersonal*.

Valoració del professorat en referència als instruments d'avaluació

També es detecten certes diferències entre els primers cursos i els darrers. Primers cursos: En aquests cursos hi ha instruments d'avaluació que semblen fonamentals, com ara la tutoria, les observacions del professor fetes en els treballs o fetes en el transcurs de les activitats de Seminari i les autoavaluacions.

En els darrers cursos es manté la tutoria, l'observació explícita del professor, i prenen més força les fitxes autoreflexives (autoavaluació), les coavaluacions, i la memòria del projecte o de les pràctiques. Competències com *el treball en equip i la competència interpersonal* s'avaluen, clarament, amb l'observació per part del tutor, a l'aula, i amb instruments d'autoavaluació i coavaluació.

Discussió

En relació al primer objectiu del projecte, les competències seleccionades en aquest estudi responen a la recerca bibliogràfica realitzada dins d'aquest àmbit i a l'experiència que, des de fa uns quants anys, tenim a la Facultat FPCEE.

S'ha constatat que les 10 competències seleccionades es treballen amb més o menys intensitat en tots els seminaris, al llarg dels estudis, com també s'ha fet palesa la dificultat de discriminar les interaccions que

s'estableixen entre elles. No obstant això, fruit de la necessitat d'avaluar el seu procés d'adquisició, es fa una proposta on es prioritzen les competències genèriques que s'han d'avaluar en cada curs. Es presenta una taula elaborada a partir dels criteris següents:

1. Avaluar cada competència en dos moments diferents del Grau.
2. Valorar només 4 competències en cada curs.
3. Les competències de *consciència del propi procés personal* i la *competència interpersonal* s'avaluen de forma implícita respecte a la resta de competències i es treballen en un acompanyament tutorial.

Taula 5: Proposta d'avaluació de competències per curs

COMPETÈNCIA	1r	2n	3r	4t
COMUNICACIÓ ORAL				
COMUNICACIÓ ESCRITA				
TREBALL EN EQUIP				
GESTIÓ DE LA INFORMACIÓ				
RESOLUCIÓ DE PROBLEMES				
AUTOREGULACIÓ DE LA TASCA				
SENTIT ÈTIC				
CONSCIÈNCIA DEL PROPÍ PROCÉS PERSONAL				
PENSAMENT CRÍTIC				
COMPETÈNCIA INTERPERSONAL				

Competències que s'avaluen en el curs marcat

Competències radials treballades en tots els cursos

En relació al segon i tercer objectiu, es mostra un mapa competencial que proposa nivells de gradació per a cadascuna de les competències i aporta els indicadors suficients perquè l'estudiant prengui consciència del seu procés. Així mateix, el tutor té l'instrument per a poder fer el seguiment corresponent. Dins del mateix mapa es fa una proposta d'avaluació gradual, tenint en compte els nivells i els indicadors.

De les 10 competències definides, s'ha considerat que n'hi ha dues (la *consciència del propi procés personal* i la *competència interpersonal*) que tenen un procés evolutiu diferent. S'ha fet evident que manifesten un desenvolupament d'acord amb un patró radial. Amb aquest patró hem d'entendre que es tracta de competències que es desenvolupen, des dels diferents factors que les componen, de forma interdependent, encara que no necessàriament simultània.

El professor-tutor que ha realitzat docència tant a seminari de Llicenciatura com a Grau esmenta que, actualment, s'usa amb molta freqüència el terme *competència*. Aquest sol fet ha estat un pas significatiu perquè els estudiants siguin més conscients que s'estan treballant competències transversals dins d'aquest espai. Definir, contextualitzar i

explicar com es treballarà en cadascuna de les competències és un factor clau per a l'autopercepció del procés d'aprenentatge.

En referència a l'avaluació d'aquestes competències, es fa palès que els instruments que són més adients per a dur-les a terme són aquests: la devolució personalitzada dels treballs, l'autoavaluació i la coavaluació. Tots ells necessiten un temps i un espai reconegut formalment en el disseny curricular dels estudis de Grau. Així, doncs, la tutoria esdevé un element fonamental per a l'estudiant en el seu procés formatiu al llarg dels seus estudis de Psicologia.

Aquest treball ha estat realitzat i finançat dins dels projectes de Millora de Qualitat Docent (MQD) durant el curs 2010-2011 per la Facultat de Psicologia i Ciències de l'Educació i de l'Esport Blanquerna.

Referències

- Bonsón, M. (2009). Desarrollo de competencias en educación superior. A A. Blanco (coord.), *Desarrollo y evaluación de competencias en Educación Superior* (pp. 18-34). Madrid: Narcea.
- Delors, J. *et al.* (1996). Informe a la UNESCO de la Comisión Internacional sobre
- Educación para el siglo XXI: la educación encierra un tesoro. (en línia) París:
- UNESCO. Recuperat a: 23 d' octubre 2010, http://www.educa.madrid.org/cms_tools/files/6beccef888c-4dd6-b8c1-d0f617656af3/La_educacion.pdf
- García, M.J. & Gairín, J. (2011). Los mapas de competencias: una herramienta para mejorar la calidad de la formación universitaria. *Revista Iberoamericana sobre Calidad, Eficacia y Cambio en Educación*, 9(1) 85-102.
- Gimeno, M. & Gallego, S. (2008). *Perfil de entrada de los estudiantes de primero de Psicología: la tutoría como detectora de necesidades y gestora de competencias* V Congrés Internacional Docència Universitària i Innovació, Lleida 2 a 4 Julio 2008.
- Riera Figueres, M. A. (1998). *Les arrels de Blanquerna*. Barcelona: Fundació Blanquerna/Universitat Ramon Llull.
- Sáez, B., Terrón, Mª J., García, Mª J., Castaño, E., Fernández, A., A Blanco, A.,
- Blanco, Y., Learreta, B., Santiago, C. & Fernández, L. (2009). *La integración de las competencias genéricas y su evaluación en los nuevos títulos de grado*. VI Jornadas Internacionales de Innovación Universitaria. Universidad Europea de Madrid.
- Sánchez-Elvira, A. (2008). Propuesta del Mapa de Competencias Genéricas de la UNED. Madrid: UNED-IUED. Recuperat a 23 d'octubre de 2010

- http://portal.uned.es/portal/page?_pageid=93,571204,93_20535482&_dad=portal&_schema=PORTAL.
- Solanes, A., Núñez, R. & Rodríguez, J. (2008). Elaboración de un cuestionario para la evaluación de competencias genéricas en estudiantes universitarios. *Apuntes de Psicología*, 26(1), 35-49.
- Torralba, F. (1996). Blanquerna: L'herència d'un estil. Barcelona: Fundació Blanquerna /Universitat Ramon Llull.
- Villa, A. & Poblete, M. (Dir.) (2008). *Aprendizaje basado en competencias*. Madrid: ICE Universidad de Deusto.
- Villardón, L. (2006). Evaluación del aprendizaje para promover el desarrollo de competencias *Educatio siglo XXI*, 24, 57-76.
- Yániz, C. (2008). Las competencias en el currículo universitario: implicaciones para diseñar el aprendizaje y para la formación del profesorado. *Red U. Revista de Docencia Universitaria*, num. monográfico 1° Recuperat a 18 de gener de 2011, http://www.redu.m.es/Red__U/ml.

Resumen

Se presenta un instrumento diseñado para ayudar a formar y evaluar 10 competencias genéricas fundamentales en el proceso de enseñanza-aprendizaje del futuro graduado en Psicología. En forma de plantilla se identifica el nivel de gradación y se señalan los indicadores claves a adquirir en cada curso para cada una de las competencias. También se explica cómo se contrastó dicha herramienta con un grupo de profesorado y con un grupo de estudiantes, a partir de entrevistas y cuestionarios respectivamente. Los resultados indican que la estructura principal del instrumento es útil para la formación y la evaluación por competencias dentro del marco del Espacio Europeo de Educación Superior.

Palabras clave: competencias genéricas, evaluación, mapa competencial

Abstract

This article presents an instrument designed to help instruct and assess 10 fundamental generic competences in the teaching-learning process of the prospective Psychology graduates. Using a template format, the level of gradation is identified, and some key indicators to be acquired in every year are established for every competence. There is also an explanation about how this tool was contrasted with a group of teachers and with a group of students, with interviews and questionnaires, respectively. Results show that the main structure of this instrument is useful for competence-based instruction and assessment within the framework of the European Higher Education Area.

Keywords: generic competences, assessment, competence map.